„Redomer-Kielcer Leben" 29 (369) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" VIII-ער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

הײַנט 8 זײַטן.

Radom, dnia 24 Lipca 1931 r.

ראַדאָם, פרײַטאָג, י׳ מנחם אב תרצ״א

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען - פרײַז:

אײן מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
אין „ „ 60 „
נאָכ׳ן „ „ 25 „

די 1-טע און לעצטע זײַט ענטהאַלטען 8 שפאַלטען
אין טעקסט 4 „

בצער גדול ויגון קודר הננו מודיעים ע״ד פטירת אבינו היקר, והנעלה המצוין במדותיו הטובים

נזר משפחתנו החסיד הנכבד

ר׳ אלי׳ גאטליעב נ. ע.

שנקטף מאתנו בשנת הששים ושתים לחייו ומביעים תודה לכל מי שהשתתף בהלויתו למנוחת עולמו.

אשתו, בניו, בתו, כלתיו, חתנו ונכדיו.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אונזער
ג׳ פרעזעס ר׳ מאטיל זוויקעלסקי נ״י
צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין ג ר ו ד ע ר

אהרן דוד פון פאביאניץ ע״ה

אין דער ווייטערדיגער ארבייט לטובת ארימע קראנקע
זאל ער זיין טרייסט געפונען.

פערוו. „לינת-הצדק" ראדאם.

דער פאמיליע ג א ט ל י ב
צוליב׳ן טויט פון זייער פ א ט ע ר

ר׳ אלי׳ נ. ע.

דריקט אוים טיפען מיטגעפיהל
פערוואלטונג פון דער געז. „עזרה"
אין ר א ד א ם.

מיר בעטייליגען זיך אין גרויסען צער, וואס האט געטראפען
דער חשוב׳ער פאמיליע ג א ט ל י ע ב
צוליב דער גרויסער אבידה און טוידט פון זייער געאכטעטען און נישט
פערגעסענעם מ א ן און פ א ט ע ר דעם אדם-חשוב

ר׳ אלי׳ גאטליעב נ. ע.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער פ ר ו י, זין,
ט ע כ ט ע ר, א י י ד ע ם, ש נ י ר ע ן און א י י נ י ק ל ע ך.
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

דאס פערסאנאל פון דער
פירמע גאטליעב (אייזען-פאבריק)
מאדזשע מינץ, ידידיה לאנדוי, אהרן דיאמענט.

ד י ק א נ צ ע ס י א נ י ר ט ע

צ ו ש נ י י ד ע ר = ש ו ל

פון ה. ל. גאלדשטיין, בענדין, קאללאנטאיא 45

מאכט באקאנט, דאס אום אויסצונוצען דעם חודש שערפיען ווען שניידער ועגען ווייניק באשעפטיקט, און צוליב דעם קריזיס, וואס הערשט אין שניידער-פאך, ווערט איינגעארדנט ביי דער שול א 4 וואכעדיקער

ג ר ו פ ן = ש נ י י ד ע ר = ק ו ר ס

פאר א הנחה-פרייז נעמליך אנשטאט 200 זל. 125 זל.

פארשרייבן קען מען זיך פערזענליך אין קאנצעלאריע פון דער שול יעדן טאג פון 4 ביז 8 נ. מ. ווי אויך בריוולעך. צוגערייזטע ווערן פארזארגט

מיט ביליגע וואוינונג און קעסט.

נוצט אויס די געלעגנהייט. פראספעקטן גראטיס.

נאָך אמאָל וועגן דירה-געלד.

„וואו נעמט מען פּאַרט אויף דירה-געלד"? אַט די פראגע האט דער מחבר פון דעם דערמאָנטען אַרטיקעל אין „ראד.-קעלצער לעבען" פון פאָריגע וואָך נישט פערענטפערט, אפשר דערפאר, ווייל פון בעל-הבית׳ישען שטאַנדפּונקט איז די פראגע שווער צו פערענטפערען. אָבער די גרויסע מאסע לאָקאַטאָרען, וועלכע זיצען אין געדונגענע דירות פאָדערען, אז בכלל, און ביי היינטיגען טאָג בפרט, זאָל געגעבען ווערען א בעפרידיגענדע תשובה אויף דער פראגע, ווייל די פראגע ווערט ניט געגען א רוהיגען קאָפּ, די פראגע ווערט אויף ווען א געזיכערטען דאך איבער׳ן קאָפּ, וועלכע איז אין גרונד שטענדיג געוועזען איינע פון די גרעסטע זאָרגען ביים מענשען, איז נאך קיין מאָל נישט געשטאנען אזוי שאַרף, נאך קיין מאָל נישט געווען אזוי אקטועל, ווי ביי היינטיגען טאָג. דאָס איז א הוצאה, וועלכע האט שטענדיג פערשלינגען א גרויסען טייל פון דער הכנסה, און איצט, אז די הכנסות זענען שוין באלד גלייך — נול, איז שוין נישטאָ וואָס צו פערשלינגען.

אָבער דער בעל-הבית ווייל פון גאָר נישט וויסען — גיב געלד!

פרעגט זיך דעריבער — וואו נעמט מען פּאַרט אויף דירה-געלד?

קיין בוי-בעוועגונג איז נישטאָ. אויף וויפיל זי האט עקזיסטירט אין די פריהערדיגע יאָהרען, איז זי אויך געפיהרט געוואָרען אויף ניט ריכטיגע וועגן, ווייל הלוואות אויף בויען זיך, האט מען געדראָפּט געבען יענע בירגער, וועלכע האָבען געוואוינט אין געזונטע דירות און וועלכע האָבען געוואָלט בויען בלויז פאר זיך אליין נישט קיין גרויסע דירות. אנשטאָט דעם האָבען רייכע בעלי-בתים געבויט פון די מלוכה-הלוואות מויערן צום פערדינען און רייסען א פאס פון די שכנים. מ׳האט געגעבען הלוואות אויף צו שטעלען קראָמען, וועלכע זענען לחלוטין נישט נויטיג און האָבען בלויז פערגרעסערט די ענגשאַפט אין דירות.

צי איז באמת ביי היינטיגען טאָג נישט מעגליך קיין בוי-בעוועגונג, וועלכע וואָלט געשפּילט א ראָלע נישט בלויז צום בעזייטיגען דעם יקרות פון דירה-געלד, נאר ס׳וואָלט אויך געגעבען כאָטש א ביסעלע פּרנסה [?] דער בעפעלקערונג? א בוי-בעוועגונג איז איצט זעהר גוט. מעגליך נאר די מלוכה דאַרף זיך ענטשליסען, אראָפּנעמען די האַנד פון הארצען און אויף די פרייע פלעצער הינטערן שטאָדט, דאָרטען וואו ס׳ווערען געבויט די פערשידענע קאָלאָניעס פאר בעאַמטע זעהן אויך שאַפען נייע קוואַרטאַלען פאר די דאָרפלייט.

צו דעם צוועק דאַרף די קאָמונאַלע מאַכט אומזיסט אוועקגעבען ערד-שטחים וועלכע זי פערמאָגט גענוג אין איהר בעזיץ. זי דאַרף זיך אויך בעמיהען צו בעקומען אומזיסט געהילץ פון די מלוכה׳שע וועלדער, און דאָס וואָלט געווען דער איינפאַכסטער רעצעפּט צו דער לייזונג פון דער דירה-מאַנגעל און עס וואָלט אויך דער מלוכה נישט געקאָסט קיין מזומנ׳ער גראָשען.

מיט אָט דער וויכטיגער פראגע האט זיך נעדאַרפט פערנעמען די צענטראַלע בירסע, וועלכע איז די איינציגע טריבונע פאר דעם עפענטליכען וואָרט.

מיר לייענען דאָך אין די צייטונגען וועגן פעלקער-ענדר [?], וועלכער פערנעמט זיך יעצט מיט נייע פּלענער, אז די מלוכה דאַרף בעזאָרגען דעם בירגער מיט אומזיסטען ברויט, וואסער צום טרינקען און לופט. אין דעם זעלבען אופן דאַרף געלעזט ווערען אויך די פראגע וועגן א דאך איבערן קאָפּ.

קיין אנדער אויסוועג איז אין דער פראגע נישטאָ.

אלזאָ, נישט פערגרעסערען דאָס דירה-געלד, נישט אָפּשאַפען דאָס לאָקאַטאָרען-שוץ, נאר א שטאַרקע בוי-בעוועגונג, באַזירט אויף די אויבענדערמאָנטע יסודות — דאָס איז די פאָדערונג פון איצטיגען מאָמענט.

מ. ק.

GARBATKA
PENSJONAT
L. Rozenbergowej
DLA DZIECI i MŁODZIEŻY.
Pięknie i w centrum położona willa, światło elektryczne. Słoneczne i śliczne pokoje z całodziennem utrzymaniem. Smaczna wykwintna kuchnia rytualna, na żądanie jarska. — Troskliwa opieka pod kierunkiem wykwalifikowanej wychowawczyni.
Otwarcie pensjonatu dnia 1-go Maja 1931 r.
Ceny przystępne.

זי האָט געכאַפּט...

(פון די ראַדאָמער מעשה׳לעך).

מאָשע איז שוין נישט געווען קיין יונג מיידעל. אלע איהרע בעקאַנטע, איהרע חבר׳טעס האָבען שוין לאַנג חתונה געהאַט, נאר זי מאָשע, זיצט נאָך. הינטער האָט זי כסדר געזוכט געזעלשאַפטען. זי האָט זיך אַליין פערשאַפט בעקאַנטע יונגעלייט און אַלץ מיט׳ן מיין צו כאַפּען א חתן. נאר אזוי ווי עס איהר נעבעך נישט געלונגען און דער ווינטער האָט נישט פערווירקליכט איהרע פערלאַנגען האָט זי די האָפנונג געלעגט אויפ׳ן זומער. זי איז דאַן געפאָהרען אויף דאַטשעס קיין גאַרבאַטקע, אַנטאָניובקע, יעדלינע, טשאַרניעצקי-גורי, אָדער ערגיץ אַנדערש וואו און זי האָט מיט א קלאַפּנדיג הארץ געוואַרט, אז ס׳מזל זאָל אויף איהר רחמנות האָבען און אונטערשיקען א בעשערטען.

מאָשע האָט מיט אַלע פיבערען פון איהר נשמה געשטרעבט צו אָט דעם מאָמענט, ווען ס׳וועט קומען איהר אויסדערוועהלטער, וועלכע וועט איהר זאָגען די גליקליכע ווערטער: איך האָב דיך ליעב.

זי האָט זיך זעהר געסטאַרעט און געטוהן כל התפעלות׳ען צו הערען די עטליכע אויסגעבענקטע ווערטער. מאָשע האָט אזוי לאַנג וועלטען איינגעלעגט ביז זי האָט געפּאַקט א פרייען, דאָס הייסט מאָשע האָט געקריגען א חתן. ס׳איז געווען מיט מזל תנאים און מאָשע איז ענדליך א כלה געוואָרען.

איהר פרייד איז גאָרנישט איבערצוגעבען. א קלייניגקייט, זי מאָשע, איז געוואָרען א כלה און נאָך פאר וועמען! פאר זעהר א שעהנעם, פיינעם יונגערמאַן, אין וועמען זי האָט זיך פשוט געשפּיגעלט.

די בעקאַנטע איהרע האָבען דאָס נישט געקענט פערשטעהן, ס׳טייטש, האָבען זיי זיך גע׳חידוש׳ט, אזא געוועהנליך, איינפאַך מיידעל, ווי מאָשע, וואס האָט נישט קיין בעזונדערע מעלות זאָל קריגען אזא חתן, אזא יונגערמאַן. נישט אנדערש, האָבען זיי געפּרובט טרעפען, אז אויך ער איז נישט קיין גרעסערער חכם ווי זי.

מאָשע איז געווען בעגייסטערט. זי איז געפלויגען פון שטוב-צו שטוב, פון איין בעקאַנטע, צו דער צווייטער און געהאַלטען אין איין לויבען איהר חתן אז אזעלכעס איז אויף דער וועלט נישטאָ, ס׳איז נישט געווען און ס׳וועט נישט זיין; אז קיינער ווייסט נישט, וואָס פאר א ברילאַנטענער יונגערמאַן, וואָס פאר א טייערער יונגעל דאָס איז.

אז איהרע קאָלעזשאַנקעס האָבען איהר איבערגעפרעגט: מאָשע, און מכח נדן? וויפיל גיסטו אזא ברילאַנטענעם חתן? וויפיעל דאָלאַרען נעמט ער ביי דיר? — האָט זיך מאָשע צולאַכט: וואָס נדן, וועז נדן — זי גיט גאָרנישט קיין געלד. דער בחור, זאָגט זי, האָט זיך אין איהר פערליעבט און מעהר גאָרנישט.

מאָשע׳ס פרייד איז גאָרנישט אויסצודריקען. זי איז געווען איבערגליקליך. נאר גליק, זעהט אויס, האָט נישט קיין מאכט לאַנג אנצוהאַלטען. נישט יעדער מענש איז אזוי מזל׳דיג, אז דאָס גוטס, דאָס גליק זאָל זיין דויערהאַפטיג. מאָשע, ווייזט אויס, האָט געהערט צו די נישט זעהר מזל׳דיגע איהר גדולה האָט לאַנג נישט געדויערט. אין א שעהנעם, העלען טאָג איז מאָשע געוואָרען אויס כלה, אין, אז מ׳האָט זי געפרעגט: מאָשע, וואָס איז געשעהן? האָט זי קוים מיט א האַלב מויל געענטפערט, אז זי וויל איהם נישט. זי איז געוואָהר געוואָרען פון איהם נישט קיין שעהנע זאַכען...

אזוי האָט מאָשע דערצעהלט, נאר דעם אמת׳ן סוד איז מען ערשט שפּעטער דערגאַנגען. דער שעהנער, פיינער יונגערמאַן, האָט מען זיך דער-

אונגארישער רב זיצט 6 חדשים אין טורמע

פאר סטראשען צו דערשיסען דעם מונקאטשער רבי'ן

(פון אונזער קארעספאנדענט)

עדענבורג איז א היבשע יודישע שטאדט. זי ליגט הארט ביי דער גרעניץ צווישען עסטרייך און אונגארן, אין דעם זאגענאנטען „בורגענלאנד". די שטאדט געהערט איצט צו אונגארן.

אין עדינבורג איז א־מאל פארגעקומען א גרויסע מלחמה צווישע פרומע יודען.

אין עדינבורג איז מיט א שטיק צייט צוריק געשטארבען דער דארטיגער רב, ר' משה גרינוואלד, זיין נאכפאלגער האט געזאלט זיין דעם פערשטארבענעם רב'ס זוהן, מלכיאל גרינוואלד. האבען אבער עדינבורגער באלעבאטים נישט געוואלט מלכיאל גרינוואלד פאר א רב, ווייל ער וואוינט אין וויען, און ווייל ער איז א שטיקעל שרייבער.

וואס שרייבט ער?

הויפטזעכליך, ווי ער האט אליין דערצעהלט אין געריכט ביי זיין פראצעס, שרייבט ער בריף צו זיינע פיינד. פאר איין בריף אזא איז ער, געבען, אפגעזעסען זעקס מאנאטען אין טורמע.

האבען זיך עדינבורגער יודען, אלזא, אויסגעקליבען אנ'אנדער רב, ר' שמעון פאזען.

ר' מלכיאל גרינוואלדס אנהענגער האבען אבער אויך נישט געשוויגען. זיי האבען געגרינדעט אנ'אייגענע פארטיי מיט אנ'אייגענעם בית־המדרש און האבען בעקעמפט דעם פרעמדען רב. די גרינוואלד־פארטיי האט באיקאטירט דעם רב.

עדינדבורג איז געגאנגען אויף רעדלעך.

אנגעפיהרט די מלחמה געגען דעם פערשטארבענעם רב'ס זוהן ר' מלכיאל גרינוואלט, האט נישט קיין אנדערער ווי דער בעקאנטער גוטער יוד, ר' אליעזר שאפירא, פון מונקאטש. טשעכא־סלאוואקיען. דער מונקאטשער רבי איז בעקאנט צוליב דער מלחמה, וועלכע ער פיהרט שוין יאהרען־לאנג געגען דעם בעלזער רבי פון גאליציען און געגען די בעלזער חסידים. די מלחמה איז טאקע גאר א געפעהרליכע. מען האקט קעפ, מען לעגט זיך אין חרם געגענזייטיג. און איין צד וויל דעם אנדערן צד עוקר מן השורש זיין.

ר' מלכיאל גרינוואלד האט זיך דעמאלט געפינען אין וויען (עדינבורג ליגט צוויי שטונדען רייזע פון וויען). דערהערט, אז דער מונקאטשער האט געשאלטען זיין פערשטארבענעם פאטער, נעהמט ער און שרייבט אן א בריף צום מונקאטשער צדיק, אז דער רבי זאל, למען השם, שנעל אפזאגען ווידוי, ווייל ער, מלכיאל גרינוואלד, איילט זיך צו קומען און איהם אוועקלייגען א טויטען. דאס — שרייבט ער ווייטער אין דעם בריף — וועט זיין די גרעסטע מצוה, וואס ער, ר' מלכיאל, קאן טוהן. ער האפט, אז זיין ליבער נאמען וועט איהם גאנץ בעזונדערס בעלוינען מיט כל טוב. דערפאר, ער וועט דעם מונקאטשער צדיק ארויבערפעקלען אויף יענער וועלט.

געוויס מיינט דאס סטראשען מיט מארד.

אבער וואהרשיינליך איז דער בריף געשריבען געווארען אין שרעקליכער אויפרעגונג, און דער בריף־שרייבער האט אליין נישט געוואוסט, וואס ער שרייבט, דער מונקאטשער צדיק האט אבער נישט געהאט קיין איינזעהעניש. ער האט איבערגעגעבען דעם בריף צו דער פאליציי. און ר' מלכיאל גרינוואלד איז ארעסטירט געווארען.

מען האט געמאכט א אונטערזוכונג אין זיין וואוינונג, און מען האט געפונען ביי איהם א געלאדענעם רעוואלווער.

ער איז אפגעזעסען, געבען, זעקס מאנאטען, אין טורמע אין וויען. אזוי לאנג האט געדויערט די אונטערזוכונג געגען איהם.

ר' מלכיאל גרינוואלד איז א בעקאנטער טיפ אין וויען. איך קאן איהם פון זעהען. ווי געזאגט, איז ער א שטיקעל שרייבער, ער פערפאסט פירושים אויף רעליגיעזע ספרים און אינטערעסירט זיך מיט רעליגיעזע ארגאניזאציעס. ער איז א רויטער, מיט א רויטער בארד און פיאות און א שטיקעל פאנטאזיאר.

— וואס איז אייך איינגעפאלען? — זאגט צו איהם דער ריכטער ביי זיין פראצעס – ווי קאנט איהר סטראשען א מענש מיט מארד?

— איך האב עס נישט געמיינט ערנסט. ביי יודען — זאגט ער — אז מען קריגט זיך, איז א מינהג, ארייננצוזאגען: „איך וועל אייך דורס זיין", „איך וועל אייך ממית'ן". „איך וועל אייך קוילענען".... אבער מען מיינט עס נישט אין ערנסט. עס איז נישט קיין ווירקליכער מארד־סטראשונעק. עס איז בלויז געקריגט זיך.

— איהר האט דאך אבער געשריבען אין דעם בריף, אז דער רבי זאל אפזאגען ווידוי, און אז איהר וועט איהם אריבערפעקלען אויף יענער וועלט און, אז דאס איז נאך א גרויסע מצווה — בעמערקט דער ריכטער.

— דאס איז אויך בלויז אזא „רעדענסארט" — ענטפערט דער אנגעקלאגטער — איך בין געווען זאגט ער שרעקליך איפגעבראכט אויפ'ן רבי'ן, ווייל ער האט געשאלטען מיין טויטען פאטער, דעם בעריהמטען עדינבורגער

וויטש, האט פלוצלינג געשריבען א בריף צו מאשע מיט דעם נוסח:

„דא האסטו צוריק דיין נדן. נאך אמאהל זאג נישט קיין ליגען און בעריהם זיך נישט, אז כ'האב דיך גענומען בלויז אויס ליעבע. דיינע א קאלעושאנקע פאר וועמען דו האסט זיך אזוי געגרויסט מיט דיין שעהנקייט און גרויסע מעלות, האט מיר געגעבען ווענינער געלד און אפשר גארנישט, אבער זי איז שענער, געבילדעטער און געראטענער פאר דיר. און זי וועט מיין כלה זיין. האב נישט פעראיבעל אויף דיין קאלעושאנקע. אויב ביסט איהר געטריי, דאן ווינש איהר מזל־טוב. וועסט אליין מודה זיין, אז אבלאזענדיג מיט דיר האב איך נישט געטוהן קיין אנ'עבירה, גיכער א מצוה. דו האסט געלד און פאר געלד בעקומט מען אלץ היינטיגע צייטען. אויב דיין געלד האט מיך נישט געקענט בעצויבערען און כ'בין אוועק דארט, וואו ס'איז קיין געלד נישטא — איז עס דערפאר, וואס איך בין א נאר, אבער דיין צוקונפטיגער זמת'ער זיווג וועט שוין קיין נאר נישט זיין. ער וועט זיין קלוגער, פראקטיש, סוחריש און דיין געלד וועט איהם יא פערשאפן ליעבע...

זאל דיר גאט העלפען".

פ. פאליער.

טאג־בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

רבקה'לע די ווארשאווער ווירטין מיין אמאליגע סימפאטיע.

דאס געשפרעך איז געפיהרט געווארען אונטער פיר אויגען. ס'איז קיינער נישט געווען דערביי, נאר איך און זי, רבקה'לע. זי איז געלעגען אויף דער פלושענער סאפקע ארומגעבונדען מיט א פוך וואסער דעם קאפ און מיך האט זי געבעטען זעצן נעבען איהר אין א טיפען סאמעטענעם פאטעל. איך האב איינגאנצען געפיבערט, ווי ס'וואלט מיט מיר געווארפען א קדחת. עפעס האב איך אינסטינקטיוו דערפיהלט, אז דער געשפרעך וועט מיך ערשיטערען מיט א נייע ווילדע סענסאציע. עפעס האט מיר דאס הארץ געזאגט, אז דאס געשפרעך וועט איפרייסען אין מיר מיין גאנץ אינגעווייד. כ'האב געהאט אין דעם מאמענט א פערלאנג, אז דאס געשפרעך זאל זיך אינגאנצען נישט אנהויבען און זי רבקה'לע זאל מיך בעסער הייסען געהן. כ'האב נישט געוויסט אויף קלאר וואס אזעלכעס דאס געשפרעך וועט מיר ברענגען; דער קאפ איז מיר געווען פערוואלקענט אין מיין גאנץ בעוואוסטזיין איז געווען ארומגענומען ווי מיט א נעפעל. אבער אין דעם גאנצען וואלקען און דורך דעם געדיכטען נעפעל האב איך געפיהלט ווי עס רייסט זיך דורך א מעכטיגער שטורעם, וואס וועט מיך צוטרייסלען ווי א פערוויעלקט הערבסט־בלעטעל. און דערפאר האב איך אזוי געציטערט

רכ, האָב איך זעם רבּי'ן אריינגעזאָגט.

— נו, און דער רעוואָלווער? מען האָט דאָך בּיי אייך, געפונען אַ געלאַדענעם רעוואָלווער, — זאָגט דער ריכטער. — ווי קומט צו אַ פרומען יוד מיט אַ באָרד און פיאות, אַ רבּ'ס אַ זוהן, אַ געלאַדענער רעוואָלווער?

ר' מלכיאל גרינוואַלד דערצעהלט דעם ריכטער, אַז דעם רעוואָלווער האָט ער נאָך פון די פּאָגראָם-צייטען. דעמאָלט, צוריק מיט 10—12 יאָהר, ווען אין אונגאַרען זענען פאָרגעקומען פּאָגראָמען אויף יודען, האָבען אַלע יודישע יונגע לייט געבילדעטאַ זעלבּסטשוץ און געטראָגען בּיי זיך רעוואָלווערען, אום זיך צו פערטיידיגען געגען די פּאָגראָמטשיקעס.

דער ריכטער האָט געגלויבּט די פערענטפערונג וועגען דעם רעוואָלווער. אָבער פאַר דעם בריעף, מיט דעם מאָרד-סטראַשונעק צום מונקאַטשער גוטען יוד, איז ר' מלכיאל גרינוואַלד פעראורטהיילט געוואָרען צו זעקס מאָנאַטען טורמע.

די שטראָף איז ער שוין אָפּגעזעסען אין אונטערזוכונג'ס-אַרעסט, אַזוי אַז ער איז איצט ארויסגעלאָזען געוואָרען פריי.

א. מ—ף.

■■■■■

א גלח האלט געפעהרליכע פאגראם = דרשות אין שטעדט און שטעדטלעך.

ער זאָגט, אַז ער איז דערצו בּעפולמעכטיגט געווארען דורך דער ראדאמער בּאַהן-דירעקציע.

„אונזער עקספּרעס" שרייבּט:

„דער נאַציאָנאַל-ראַט האָט בּעקומען צוגעשיקט פאָלגענדען בּריף, אונטערגעשריבּען דורך ה' ש. קאָץ, פּרעזעס פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין שטעדטעל ראַפּאַלאָווקע:

זונטאָג, דעם 5 טען יולי ת. י. האָט קסיאָנדז סטודזינסקי פון מאַרני איינגעאָרדענט אין זאַל פון די פּייערלעשער אַ רעפעראַט א. ד. ט.: „קריסטליכע ציוויליזאַציע און בּאָלשעוויזם". צום רעפעראַט איז געקומען אַ גרויסער עולם קריסטען און אויך איינציגע יודען, חי: שלמה בּראָם, נתנאל דיכטער, יעקב מוריץ און גרשון גראַבּער.

און אָט-וואָס די דאָזיגע יודען גיבּען איבּער וועגען דעם דאָזיגן „רעפעראַט", וועלכער איז געהאַלטען געוואָרען אין אַ העפליך-אַנטיסעמיטישען טאָן און אין וועלכען גלח טודזינסקי האָט גערופען די פּוילישע בּעפעלקערונג צו פּאָגראָמען אויף יודען.

גלח סטודזינסקי האָט אָנגעהויבּען זיין „דרשה" מיט דער הקדמה, דאָס ער איז געשיקט געוואָרען פון דער ראדאָמער בּאַהן-דירעקציע צו האַלטען אין יעדען גרעסערען שטעדטעל פון וואָהלין, סאָרטראַגען סוג'ם זעלבּען אינהאַלט. דאָס טהוט ער אַ דאַנק זיינע פּאַטריאָטישע הייליגע קריסטליכע געפיהלען... אין נאָמען פון וועלכע ער רופט די אַלע, וואָס ווילען זעהן רעס אויפבּלי און וואויל פון דער פּוילישער מלוכה, וואָס גלויבּען אין קריסטוס'ן און אין זיין הייליגע תורה, — אויסצוראָטען די יודען. וועלכע זענען אַלע בּיז איינעם שונאים פון דער פּוילישער מלוכה, ווייל זיי, די יודען זענען איבּערצייגטע קאָמוניסטען און פריינד פון ס. ס. ר.

„בּעזוכענדיג רוסלאַנד, — האָט דער אַנטיסימיטישער גלח געזאָגט, — האָב איך געזעהן, ווי אַלע מלוכה-בּעאַמטע און קאָמיסאַרען אין ס. ס. ר. זענען יודען. זיי, די דאָזיגע יודען, האָבּען שוין געבּראַכט דעם אומגליק אויפ'ן גרויסען רוסישען פאָלק. דאָס זעלבּע ווילען זיי טהון אויך מיט אונזער מלוכה מיט פּוילען, וחא ראיה אונזער לאַנד לעבּט שוין טאַקע איבּער אַ מוראַדיגען קריזיס.... דעריבּער, קריסטען, עפענט אויף אייערע אויגען און זעהט, ווער ס'האַקט אונטער דעם שטאַם פון אייער עקזיסטענץ.

—די פּוילישע צייטונגען – האָט ווייטער דער גלח גע'דרשנ'ט —האָבּען די טעג געבּראַכט אַ ידיעה, אַז אין איין שטאָט טון רוסלאַנד (ער געדענקט נישט גענוי דאָס אָרט ...) האָבען די בּאָלשעוויקעס געשטעלט אַ דענקמאָל „יודאַש'ן" וועלכער האָט ערמאָרדערט קריסטוס'ן. איצט זעהט איהר שוין, אַז יודען און בּאָלשעוויקעס זענען איינס און דאָס זעלבּע זיי שטרעקן אויס זייער שוואַרצע האַנד אונז צו פערניכטען, טאָ פערטהיידיגט זיך, איהר קריסטען, און מאַכט זיי, די שונאים אונזערע, וואָס גיכער אונשעדליך... א. אז. וו.

אָט מיט אַזאַ אינהאַלט איז געווען אויסגעפילט דער גאַנצער „רעפעראַט" פון גלח סטודזינסקי און נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס דער אויסשליסליכער צוועק פון „פּרעלעגענט" איז געווען אויפצורייצען די קריסטליכע בּעפעלקערונג געגען דער יודישער, איז דאָך די דאָזיגע פּאָגראָם-העצע דורך דער מאַכט נישט פערהערט געוואָרען

און געשטאָרבּען טויב צו ווערען אין דעם מאָמענט, ווען אונזער געשפּרעך וועט זיך אָנהויבּען.

רבקה'לע האָט בּעמערקט מיין צוטראַגענקייט און זי האָט דעריבּער די ערשטע אָנגעהויבּען.

— פאַניע מ. וואָס זענט איהר אַזוי צורודערט? מיר וועלען דאָך אייך נישט לאָזען אַרעסטירען. פאַר דעם האָט נישט קיין מורא. איך זעה, אַז אייך דריקט עפּעס אונטער'ן האַרץ. זייט פאַר מיר אָפענהערציג און זאָגט מיר די אורזאַכע פון אייער מרה שחורה. –

איך האָבּ געשוויגען. כ'בּין נישט בּכח געווען אויפצורעדען אַ וואָרט. רבקה'לע האָט פון מיר קיין אויג נישט אַראָבּגענומען און געוואַרט אויף אַ ענטפער. אַזוי איז אַוועק אַ פּאָר מינוט אין שטילשווייגען און רבקה'לע האָט זיך אָנגערופען:

— פאַניע מ. פאַרוואָס רעדט איהר גאָרנישט? איך בּעהט אייך דערצעהלט פאַר מיר נאָך אַמאָהל אייער בּיאָגראַפיע פון אָנהויבּ אָן בּיז היינט, פּונקט ווי איהר האָט עס דערצעהלט פריהער פאַר'ן קאָמיסאַר, אָבער מיט נאָך מעהר פּרטים. איך בּין נייגעריג צוויסען. טהוט מיר דאָס, איך בּעהט אייך, זאָגט מיר נישט אָפּ.—

איך האָבּ זיך קוים בּעהערשט און אָנגעהויבּען פון דאָס ניי מיין לעבּענסגעשיכטע, ווי אַזוי מהאָט מיך גע'שרכנ'ט מיט'ן ראדאָמער מיידעל ק. און געוואָלט ציהען ווייטער מיינע איבּערלעבּענישען. אָבער אין מיטען האָט מיך רבקה'לע איבּערגעריסען:

— ענטשולדיגט, פאַניע מ. אָבער ווי איז אייער נאָמען און ווי הייסט אייער שטעדטעל, וואו איהר זענט געבּוירען? דאָס האָט איהר פערגעסען צודערצעהלען.—

— איך הייס שלמה מי—וויטש. מיין געבּורטס אָרט איז אַ קליין שטעדטעלע אין לובּלינער קרייז — האָבּ איך נישט דרייסט געזאָגט.

— אָבער גוט, פּאַניע שלמה, ווי הייסט דאָס שטעדטעלע?

— ליובּאַרטאָוו, הייסט יענץ שטעטעלע.—

— איז נישט ר' שמחה וואַלד-סוחר אייער פאָטער, פּאַניע שלמה? הייסט נישט אייער מוטער חנה'לע בּת-שבע'ס?

— יאָ, אַזוי האָבּען זיי געהייסען, אָבער זיי לעבּען שוין נישט - זענען די ווערטער געפלויגען פון מיין מויל ווי צעגאָסענער הייסער בּליי.

— יאָ, כ'ווייס. –

— פון וואַנען ווייסט איהר? האָט איהר געקאָנט מיינע עלטערען? — בּין איך אויפגעשפּרונגען פון פּאָטעל.

— פון וואַנען זאָל איך נישט וויסען אַז אויך איך שטאַם פון דאָזיגען שטעטעל. איהר דערקאָנט מיך נישט. כ'בּין שוין אַלט. אָבער מיידעלוויז האָט איהר מיך געקאָנט, יאָ גוט געקאָנט.–

— ווער זענט איהר, ווי איז אייער נאָמען פון דער היים, זאָגט מיר גנעדיגע פּרוי סאַמעלסאָהן, איך בּעהט אייך איך וועל זיך געוויס דערמאָנען און אייך דערקענען. זאָגט מיר בּלויז אייער פאַמיליע-נאָמען — האָבּ איך זיך גערוקט נעהנטער צו דער סאָפקע און זיך גוט איינגעקוקט אין איהר יאָך גענוג שעהנעם פּנים.

— וועט נישט גענוג זיין, ווען איך וועל אייך זאָגען אַז איך הייס רבקה'לע? קוקט אייך גוט אריין אין מיר. דערמאָנט אייך וויפיעל רבקה'לעך איהר האָט געקאָנט אין ליובּאַרטאָוו. —

איך האָבּ פּלוצלינג דערזעהן ווי איהרע אויגען ווערען פול מיט טרערען. מיינע בּליקען האָבּען זיך טיעפער איינגעגעסען אין איהרע זיין פּאָר מיינע אויגען האָבּען גענומען שוועבּען פערשידענע בּילדער פון מיין פערגאַנגענהייט אין מיין היים-שטעטעל. פּלוצלינג האָבּען זיך מיינע פיס אינטערגראָבּען איך בּין געטוהן אַ פאַל אַנידער אויף

אזוי, אז דער אנטיסעמיטישער קסיאנדז האט פריי געקאנט ארויסזאגען זיינע „הויכע געדאנקען”.

איבערגעבענדיג די דערמאנטע פאקטען, בעטען מיר געפעליגסט, צו אונטערוועגירען ביי דער צענטראלע מאכט, כדי אזעלכעס זאל זיך מעהר נישט איבער'חזר'ן, ווי אויך צוציהען די שולדיגע צו פעראנטווארטליכקייט.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט זיך דער נאציאנאל-ראט געווענדעט צום בילדונגס-מיניסטער, אז ער זאל פערבאטען דעם גלח צו האלטען אזעלכע דרשות און אויך מיט א בריעף צום באהן-מיניסטער, ער זאל אויספארשען צי די ראדאמער באהן-דירעקציע האט ווירקליך אנגאזשירט דעם גלח, ער זאל ארומפאהרען מיט רעפעראטען, כדי צו העצען די קריסטליכע בעפעלקערונג געגען דער יודישער.”

מיר פון אונזער זייט האלטען פאר נויטיג צוצוגעבען, אז אונזערע כלל-טהוער און פארשטעהער פון דער ראדאמער יודישער געזעלשאפט דארפען אויך נעמען א ווארט אין דעם ענין. זיי ברויכען קודם כל אויפמערקזאם מאכען די ארטיגע אויפזיכט'ס-מאכט און גלייכצייטיג זיך ווענדען אין דער ראדאמער באהן-דירעקציע און אנפרעגען, צי זי ווייסט און צי ס'איז איהר בעקאנט, אז די דאזיגע העץ-קאמפאניע ווערט געפיהרט אין איהר נאמען.

אויבוואהל עס גלויבט זיך נישט, אז די ראדאמער באהן-דירעקציע זאל האבען א שייכות אין דער אנטיסעמיטישער אקציע, יעדאך איז כדאי אונזערע עסקנים זאלען וועגען דעם אינפארמירען אין ביידע דערמאנטע אינסטאנצען.

די הינטער-קוליסען פאליטיק ארום דעם אויסוואהל פון א פרעזעס פון דער קהלה-פערוואלטונג.

ווי נאר ס'זענען אויסגעוועהלט געווארען די נייע פרנסים און ס'איז בעוויסט געווארען דער צוזאמענשטעל און די צאהל פראקציעס, וואס בילדען דעם נייעם ראט האבען זיך אנגעהויבען אונטערהאנדלונגען צווישען די פערשידענע גרופירונגען מכח די פרעזעסען פון ראט און פערוואלטונג.

דער נייער ראט בעשטעהט, ווי בעוויסט, פון 18 פרנסים און טיילט זיך אין 5 פראקציעס: אגודה, און דעמאקראטען; האנדווערקער; פועלי-ציון; מזרחי און אונפארטייאישע רעליגיעזע יודען; ציוניסטען.

די גרעסטע פראקציעס זענען: די ערשטע, וועלכע האבען 6 ראטמענער און די לעצטע צוויי, וועלכע האבען 7 ראטמענער. הגם דער מזרחי מיט די אונפארטייאישע רעליגיעזע יודען און ציוניסטען זענען צוויי בעזונדערע פראקציעס געהען זיי פונדעסטוועגען אין פערשידענע ענינים פעראייניגט, און דערפאר וואס זייערע שטימען גיסען זיך אפט צונויף ווערען זיי בעטראכט אלס די אפאזיציע פון די ערשטע און אין טעכנישען זין כמעט ווי איין פראקציע.

דאס זעלבע איז געווען בשעת מ'איז נעגאנגען וועהלען א פרעזעס פון ראט. ביידע פראקציעס האבען זיך אוועקגעשטעלט ווי צוויי געגנערישע צדדים. פון איין זייט די 4 ליסטעס פון אגודה, דעמאקראטען און פון דער צווייטער זייט דער מזרחי, אונפארטייאישע יודען און ציוניסטען. יעדער האט געוואלט דעם פרעזעס פון זיין לאגער און הגם די לעצטע האבען מיט איין מאנדאט מעהר פון די ערשטע האבען זיי פונדעסטוועגען נישט געהאט קיין מעהרהייט, מחמת דא איז נאך געקומען אין בעטראכט די פראקציעס פון די האנדווערקער און פועלי-ציון. יעדע איינע פון די גרעסערע פראקציעס האט אונטערגעהאנדעלט איבערצוועגען זיי אויף איהר זייט. די פועלי ציון האבען זיך נישט געלאזט פון קיינעם משפיע זיין און האבען ערקלערט, אז אלס ארבייטער-פארשטעהער וועלען זיי זיך נישט פעראייניגען מיט קיינעם אפילו פראוויזאריש און וועלען געהן זייער אייגענע ליניע. ס'איז נאר געבליבען די האנדווערקער-פראקציע. אבער אויך מיט איהר זענען די אונטערהאנדלונגען צוגעגאנגען שווערליך. דער סוף איז געווען, וואס נאך א לענגערע שקליא וטריא איז מען געקומען צו אזא אויסגלייך: דער פרעזעס פון ראט זאל זיין מצד דער אגודה און דעמאקראטען און אלס פרעזעס פון דער פערוואלטונג זאל געוועהלט ווערען איינער פון די פרנסים מצד דעם מזרחי און ציוניסטען.

אויפ'ן יסוד פון דער קאמפראמיס-הסכמה פון די צדדים איז אלס פרעזעס פון ראט געוועהלט געווארען דער ה' מאיר איינמאן און ווען מ'איז צוגעטרעטען וועהלען דעם פרעזעס פון דער פערוואלטונג האט זיך דער ענין ווידער אנגעשטויסען אויף נייע שוועריגקייטען. די אגודה מיט די דעמאקראטען האבען אויך אין דעם פאל געשטרעבט צו בעזעצ'ן דעם אמט פון פרעזעס אין דער פערוואלטונג מיט זייערס א מענש און זאגאר בעשטאנען, אז דעם אמט זאל פערנעמען א האנדווערקער-פארשטעהער אין דעם פערזאהן פון ה' בנימין האכמאן. די כוונה זייערע איז געווען קלאר. האבענדיג די דאזיגע צוויי פרעזיסורען וועט ממילא דער מזרחי מיט די ציוניסטען נישט האבען אזא גרויסע השפעה אין דער לייטונג פון דער קהלה און ס'וועט זיין כמעט דאס זעלבע ווי זיי וואלטען געהאט אין דער האנד דעם גאנצען אפאראט פון דער גמינע. דאס איז געווען זייער אויסרעכנונג און דערפאר האבען זיי אזוי משתוקק געווען צו רעאליזירען די דאזיגע קאנצעפציע.

דער מזרחי מיט די ציוניסטען, שטיצענדיג זיך אויפ'ן אבמאך האבען נישט געוואלט אבטרעטען פון זייער פאדערונג, אז דער פרעזעס פון דער פערוואלטונג געהערט צו זיי. ס'האבען זיך ווידער אנגעהויבען בעראטונגען און קאלקולאציעס און בינו לבינו איז ארויסגעשפרונגען א נייע מעשה.

די קניה הארט אויפ'ן ברעג פון איהר פאפקע און פון דער קעהל האט א דיס געטוהן אנ'אויסגעשריי:

— רבקה'לע מארגענשטערען! יא, דאס ביסטו! איך האב דיך דערקענט. שפעט, שפעט בין איך געקומען צו דיר — און איך האב זיך צעוויינט ווי א קליין קינד. ווי לאנג איך האב אזוי געכליפעט געדענק איך נישט. כ'ווייס נאר, אז פלוצלינג האב איך דערפיהלט ווי איהרע צארטע, ווייכע הענד האבען געגלעט מיין קאפ און רבקה'לע האט מיט א וויינענדיג קול זיך געבעטען.

— נו שא, שא, שלמה'לע. וויין נישט, בערוהיג דיך. קום צו זיך, בעהערש דיך און לאז זיין שטיל. מ'קאן נאך דערהערען אין יענע צימערען, וועט מען קומען צולויפען. שא, שלמה, זאל זיין שטיל. ס'טויג נישט מיין הויז זאל זיך איצט דערוויסען, אז מיר האבען געזאלט חתן-כלה זיין. נישט איצט. נישט איצט. שפעטער וועט נישט שאדען. האב אויף מיר רחמנות. איך האב דאך שוין דערוואקסענע קינדער. בערוהיג דיך, מסתם האט אזוי געברויכט זיין. כ'ווייס די ביסט נישט שולדיג. די האסט מיך געוואלט. די האסט מיך ליב געהאט. נאר דיין טאטען איז דער שידוך מיט מיר נישט אנגעשטאנען. ס'איז שוין פערפאלען מען דארף זיך שטארקען. איך האב נאך די ליעבע צודיר נישט פערגעסען. פונדעסטוועגען בין איך א ערליכע, געטרייע פרוי צו מיין מאן. איך בעט דאס זעלבע אויך פון דיר. פערגעס וואס ס'איז געווען איך בעט דאס זעלבע אויך פון דיר. פערגעס וואס ס'איז געווען. איך האב א מאן און דו האסט שוין א פרוי.—

איך האב זיך נישט געקאנט בעהערשען און איך האב זיך געוואלגערט אויף דער ערד אויפ'ן אויסגעשפרייטען פליושענעם דיוואן נעבען דער סאפקע. רבקה'לע איז אראבגעשפרונגען פון דער סאפקע. זי האט זיך אראבגעלאזט אויפן דיוואן. גענומען מיין קאפ אין איהרע ארעמס און זיך געבעטען:

— שלמה'לע, אין נאמען פון אונזער אמאליגע ליעבע בעשווער איך דיך, זאלסט זיך בערוהיגען. שוין שטעה אויף. וויש דיר אויס די טרערען און זאל מען גארנישט דערקאנען. זיי פארזיכטיג. קום וועסט עסען קאלאציע צוזאמען מיט מיין פאמיליע. מיר וועלען נאך רעדען און איך וועל דיר העלפען מיט וואס כ'וועל נאר קאנען — דערווייל היט דיך און זאג מיר נישט „דו”. קום שטיי אויף.—

איך האב זיך אנגעטוהן א כח ביז כ'האב זיך קוים בערוהיגט. דאן האט רבקה'לע געהייסען דער דיענסט גרייטען צום טיש. זי האט ערקלערט די קינדער, אז זי פיהלט זיך שוין בעסער און אין מיין און זייער געגענווארט האט זי מיך איינגעלאדעט צו קאלאציע, אויף וואס די זיהן און טעכטער האבען העפליך אבגעענטפערט: ביטע זעהר ביטע זעהר.

(פארטזעצונג קומט).

לויט דער נייעם אָקולניק פון מיניסטעריום האָט אויך שטים-רעכט אין אַלע פערשידענע קהלה-ענינים און אפילו ביי וואַהלן, דער רב, אָדער דער שטעלפערטרעטער. היות מורה-הוראה טייטעלבוים איז פ. אַ. אין אַלזאָ אויסגעקומען, אַז ביי די וואַהלען פון אַ פרעזעס פון דער קהלה-פערוואַלטונג איז ער אַ גלייכבערעכטיגטער מיטגליד אין דער פערוואַלטונג מיט שטים-רעכט, און אזוי ווי ער איז נוטה צום מזרחי און די ציוניסטען האָבען די לעצטע אויף אזא אופן צוגעקריגען נאָך אַ שטים און ממילא אויך אַ מעהרהייט אין דער פערוואַלטונג בעת די וואהלען פון אַ פרעזעס. אַ חוץ דעם האָבען די ציוניסטען מיט'ן מזרחי אונטערגעהאַנדעלט מיט די פועלי-ציון. אָבער יענע האָבען געפאָדערט אַ וויצע-פרעזעס פאַר זיך. ד"ה, אויב זיי וועלען בעשטעהן צו וועהלען אַלס וויצע-פרעזעס אין דער גמינע פערוואַלטונג דעם ה' כפודניע, קאָנען זיי איינשטימען צוגעהן מיט זיי צוזאמען ביי די וואהלען פון פרעזעס.

דער מזרחי און די ציוניסטען, וועלענדיג זיך האַלטען אין אָבמאַך מיט דער אַגודה, דעמאָקראַטען און האַנדווערקער, אַז אַלס וויצע-פרעזעס פון דער פערוואַלטונג זאָל זיין דער ה' האַכמאַן זענען אויף דער פאָדערונג פון דער פועלי-ציון-פראַקציע נישט איינגעגאַנגען און ס'איז זיי געבליבען צולייגען די איינציגע האָפנונג אויף מ"ה טייטעלבוים, אַז ער זאָל זיי ראַטעווען מיט זייער שטים דעם פרעזעס.

אין מיטען אינטערהאַנדלען איז אָבער געשעהן אַ זאַך, וואָס האָט שיער נישט צושטערט דעם גאַנצען פּלאַן פון מזרחי און די ציוניסטען. אין דער וועלבער וואָך ווען ס'האָבען בעדאַרפען פאָרקומען די וואהלען אין פערוואַלטונג פון אַ פרעזעס איז דעם מ"ה טייטעלבוים געשטאָרבען אַ ברודער און היות ער האָט געבראַכט זיצען שבעה, האָבען זיך די אגודה מיט די דעמאָקראַטען געווענדעט אין דער סטאַראָסטווא, אַז צוליב דעם וואָס לויט'ן יודישען שלחן ערוך קאָן מ"ה טייטעלבוים צוליב שבעה זיך נישט בעטייליגען אין דער פערוואַלטונגס-זיצונג, בכן זאָל די סטאַראָסטווא בעשטימען אויף זיין אָרט דעם עלטסטען מורה הוראה ר' מענדיל סקאַרישאַווער אַנשטאָט צונעמען אויף דער זיצונג מיט שטים-רעכט בעת די וואַהלען פון אַ פרעזעס.

די סטאַראָסטווא האָט שוין געהאַט בדעה מסכים צו זיין, נעמענדיג אין אכט די מאָטיווירונג פון די אינטערפעליאַנטען, וועלכע האָבען זיך פעררופען אויס'ן יודישען דין. אָבער אין מיטען איז געשעהן אַ "נס". מורה הוראה טייטעלבוים דערוויסענדיג זיך פון דעם האָט גלייך געשיקט אַ בריעף אין דער סטאַראָסטווא, וואו ער ווייזט אויף, אויך לויט'ן שלחן ערוך, אַז אַבויצענדיג דריי טעג שבעה קען ער זיך על פי דין בעטייליגען אין אַ זעלכע זיצונגען, על כן בעט ער מ'זאָל איהם איינלאַדען אויך אויף דער וואהל-זיצונג פון דער פערוואַלטונג, ווי עס זאָגט דער אָקולניק פון מיניסטעריום, אז דער רב, אָדער פ. אַ. האָט גלייכע שטים-רעכט ווי דאָזוערעס.

די סטאַראָסטווא האָט איינגעשטימט אויף דער ביטע פון מ"ה טייטעלבוים און פעראָרדענט איינצולאַדען דעם מ"ה טייטעלבוים אויף דער זיצונג.

ווען ה' טייטעלבוים איז געקומען דאָנערשטאָג אויף דער זיצונג און די אגודה מיט די דעמאָקראַטען האָבען געזעהן, אַז מיט ה' טייטעלבוים'ס שטימע האָבען די ציוניסטען מיט'ן מזרחי אַ מעהרהייט האָבען זיי צוריק פערלאַנגט, אַז דער געשלאָסענער אָבמאַך זאָל זיין גילטיג. ד"ה, אַז אַ פרעזעס זאָל זיין אַ מזרהיסט, אָדער אַ ציוניסט און אַלס וויצע-פרעזעס זאָל מען וועהלען פון זייערע קאנדידאַטען. די צדדים זענען בעשטאַנען און מ'איז צונטערגעגאַנגען וועהלען. פאַר די וואהלען האַט פרנס סטודניע געגעבען אַ ערקלערונג אין נאָמען פון דער פועלי-ציון פראַקציע און געזאָגט: ה ות, ווי אַלע גרופּירונגען וואָס געפינען זיך אין דער ראַדאָמער קהלה געהען שטענדיג געגען די אינטערעסען פון די יודישע ארבייטער און פאָלק'ס-מאַסען, איז די בעציהונג פון דער פועלי-ציון-פראַקציע צו די דאָזיגע גרופּירונגען איינע און די זעלבע, און זייענדיג איבערצייגט, אַז די ארבייטערשאַפט קען און מוז רעפּרעזענטירט ווערען נאָר דורך אַ ארבייטער-פאָרשטעהער, האַלט די פועלי-ציון-פראַקציע פאַר איהר חוב ארויסצושטעלען איהרע אייגענע קאַנדידאַטען.

בעת דער אָבשטימונג איז אַלס פרעזעס פון דער פערוואַלטונג געוועהלט געוואָרען ה' יונה זילבערבערג (מזרחי) און אַלס וויצע-פרעזעס דער ה' בנימין האַכמאַן.

פרנס ש. איידעלבוים רעזיגנירט פון זיין מאַנדאַט.

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט דער אויף איינער פון די ערשטע ראַט-זיצונגען צווועלעקער-פרנס ה' ש. איידעלבוים צונגען האָט פרנס איידעלבוים אריינגעלעגט זיין מאַנדאַט. דאָס האָט ער געטראָגען אַ בריעף מיט אַ רעזיגנאַציע געטוהן נאָך מיט עטליכע וואָכען צוריק. פון זיין מאַנדאַט.

ענטפער.

אין צוזאמענהאַנג מיט דער דערקלערונג אין „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" פון 17-טען ה. ח. פונ'ם ה' האַכמאַן, שטעלען מיר פעסט, אַז דער אינהאַלט פון בריוו שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט.

די אמת'ע פאקטען זענען פאָלגענדע:

זונטאַג, צופאָרגענס נאָך די טרויעריגע געשעהעניסען, האָט זיך די פועלי-ציון"-פראַקציע געווענדען צום ניי-געוועהלטען פרעזעס ה' אייזמאַן וועגען צונויפרופען אַן'אויסערגעוועהנליכע זיצונג פון קהלה-ראַט וועגען רעאַגירען אויף די געשעהענישען.

דער פרעזעס ה' אייזמאַן האָט מאָמענטאַל פונאַנדערגעשיקט אַזא קאָרענדע צו אַלע קהלה-ראַטמענער וועגען אַן'אויסערגעוועהנליכע זיצונג אויפ'ן זעלבען טאָג 5 אזייגער נ. מ. אין דעם מאָמענט איז אונטערגעקומען דער ה' האַכמאַן און גענומען אַ קאָפּיע פון דער קאָרענדע, אויף וועלכע ס'האָט זיך געפונען די אונטערשריפט פון פרעזעס ה' אייזמאַן און איז גלייך (ווי ער אַליין דערמאָנט אין זיין בריוו) אַוועק צו ה' סטאַראָסטע ארומרעדען דעם דאָזיגען ענין.

אין רעזולטאַט פון דער זיצונג איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ רעדאַקציע-קאָמיסיע, וועלכע זאָל אויסאַרבייטען אַ געהעריגע פּראָטעסט-רעזאָלוציע. אין דער קאָמיסיע זענען אויסגעוועהלט געוואָרען: דער פרעזעס פון ראַט ה' מאָטיל אייזמאַן; וויצע-פרעזעס ה' משה ראָטענבערג און ראַטמאַן גבריאל ווייסמאַן.

היות ווי די געשעהענישען האָבען זיך איבערגע'חזר'ט האָט זיך געשטאָפּען אויף די פיל וועגדונגען פון דער יודישער בעפעלקערונג אַ דעלעגאַציע צום ה' סטאַראָסטע.

ווען די דעלעגאַציע האָט זיך געפונען אין זאַל פון סטאַראָסטע האָט ראַטמאַן ווייסמאַן אָנגעפרעגט, צי די אנגענומענע פּראָטעסט-רעזאָלוציע אויף דער זיצונג פון 14/VI איז פאָרגעשטעלט געוואָרען די געהעריגע מאַכט-אָרגאַנען. אויף דעם האָט דער ראַטמאַן ווייסמאַן בעקומען אַן'ענטפער: ניין! ראַטמאַן ווייסמאַן האָט דאַן אויפגעפאָדערט די דעלעגאַציע, אַז זי זאָל מאָמענטאַל טעלעפאָנירען אין דער גמינע וועגען תיכף ברענגען די רעזאָלוציע. די דאָזיגע רעזאָלוציע איז תיכף געבראַכט געוואָרען צו דער דעלעגאַציע. ווען די ראַטמענער ה"ה ראָטענבערג און ווייסמאַן האָבען אדורכגעקוקט דעם אינהאַלט פון דער רעזאָלוציע, האָבען זיי ממש געשטוינט, ווייל דער גאַנצער אינהאַלט האָט פון אָנהויב ביז'ן סוף נישט געשטימט מיט'ן פאַקטישען אינהאַלט פון דער אָנגענומענער רעזאָלוציע דורכ'ן קהלה-ראַט. צוליב אַט דער סיבה — האָט די „באַארבעטע" רעזאָלוציע, פערשטעהט זיך, נישט געקאָנט פאָרגעשטעלט ווערען פאַר'ן סטאַראָסטע ביז די רעזאָלוציע וועט נישט בעקומען דעם ריכטיגען אינהאַלט. (דעם דאָזיגען פערלויף קאָן בעשטעטיגען דער רעדאַקטאָר ה' הערץ).

אין דער צייט ביז צום צונויפרופען אַ צווייטע זיצונג פון קהלה-ראַט איז געשעהן נאָך אַ שענדליכערער טהאַט: אַנשטאָט איבערצוגעבען די ריכטיגע רעזאָלוציע די מאַכט-אָרגאַנען איז פערעפענטליכט געוואָרען אַ'הכחשה אין דער פרעסע, וועלכע האָט אָבגעלייקענט אַלץ וואָס האָט אַ שייכות צו די געשעהענישען.

אויף דער זיצונג פון קהלה-ראַט. וואָס איז פאָרגעקומען דעם 1/7 האָט די „פועלי-ציון"-פראַקציע בעריהרט די אַלע דערמאָנטע פאַקטען. און מיט וואָס מ'האָט געענטפערט... איז שוין גוט בעקאַנט די גאַנצע יודישע און אפילו נישט-יודישע עפענטליכקייט.

מיט אַכטונג

די „פועלי-ציון"-פראַקציע

105—2 ביי דער קהלה אין ראַדאָם.

קעלצער אבטיילונג.

געוועהלט א נייע קהלה-פערוואלטונג.

משיח׳ס צייטען אין דער קעלצער קהלה. — א בלאק פון ציוניסטען, מזרחי׳סטען, האנדווערקער און... אגודה.

אין דער צייט, ווען די העכסטע יודישע רעפרעזענטאנץ אין דער מעטראפאליע שטורמט אזוי מיט סקאנדאלען, ווען אין א טייל קהלות, און בתוכם אונזער שכנות׳דיגער שטאדט ראדאם, זענען בלוטיגע געשלעגען אויפ׳ן ערשטען פונקט פון דער טאג-ארדנונג, אין דער זעלבער צייט האט זיך די טעטיגקייט פון דער נייער קעלצער קהלה אנגעהויבען אונטער׳ן צייכען פון א פרידליכער צוזאמענארבייט צווישן אלע ריכטונגען.

פאריגע וואך איז פארגעקומען די צווייטע זיצונג פון קהלה-ראט. אויפ׳ן טאג-ארדנונג איז געשטאנען איין פונקט: וואהלען פון א פערוואלטונג.

די זיצונג עפענט דער פרעזעס פון ראט, ה׳ דוד ראזענבערג, וועלכער מעלדעט, אז לויט א בעשלוס פון סטאראסטווע ווערט געענדערט די ערשטע צעהלונג פון די וואהלען, אזוי, אז די אגודה פערלירט איין מאנדאט לטובת איהר פערבינדעטע ליסטע נומער 14. אין דער יעצטיגער זיצונג בעטייליגט זיך דעריבער דער ערשטער קאנדידאט פון דער דערמאנטע ליסטע, ה׳ יוסף קאהן.

דאן מעלדעט דער פארזיצער, אז עס זענען איינגעפלאסען 2 ליסטעס. איין ליסטע איז אריינגעטראגען געווארען דעם בלאק פון ציוניסטען - מזרחי׳סטען, האנדווערקער און אגודה און די צווייטע דורך אונפארטייאישען בלאק (כענטשינער און כמיעלניקער חסידים).

פאר די וואהלען בעקומט דאס ווארט פרנס קאהן, וועלכער ערקלערט, אז צוליב דעם וואס די אגודה פראקציע פערלירט דורך איהם איין מאנדאט אין ראט, האלט עס פאר זיין מאראלישע פליכט צו שטימען ביי די פערוואלטונג וואהלען פאר דער ליסטע 1.

דער רעזולטאט פון די וואהלען איז פאלגענדער: ליסטע 1 — 8 שטימען און 6 מאנדאטען, ליסטע נומער 2 — 6 און 4 מאנדאטען.

געוועהלט זענען געווארען פון דער ליסטע 1: א. י. מאשקאוויטש, משה אייזענבערג, פישל גאטהארט, י. גוטמאן, ש. לייכטער און ש. וויניארזש. נ. אסטראוויטש, י. בראווער, י. לעמבערג אלס קאנדידאטען.

פון דער ליסטע 2: מ. שטערענפעלד, י. לעווענשטיין, ש. ב. גאלדמאן און דוד ביינהאל. י. טוימאן און א. ב. גרינשפאן — אלס קאנדידאטען.

די קאנסטיטואירונג׳ס-זיצונג פון דער ניי געוועהלטע פערוואלטונג קומט פאר אין די נאהנטסטע טעג. ווי מיר דערוויסען זיך וועט אלס פרעזעס געוועהלט ווערען דער דאזאר א. י. מאשקאוויטש (ציוניסטען) און אלס וויצע-פרעזעס ה. מ. אייזענבערג (אגודה).

בעריכטיגונג.

אין דער נאטיץ „פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע" פון פאריגע וואך, איז, צום בעדויערען, אריינגעפאלען א פערדריסליכער טעות.

פון דער נאטיץ זענען ארויסגעפאלען פאלגענדע ווערטער: „אלס ערשטער וויצע-פרעזעס פון דער ארגאניזאציע איז געוועהלט געווארען ה׳ ד״ר י. שאך".

מיר שטעלען פעסט, אז מיר האבען דערביי נישט געהאט די מינדעסטע כונה. עס איז געווען בלויז א טעות, וואס עס טרעפט זיך אפט אין יעדער צייטונג.

די יעניגע „חכמים", וואס האבען געוואלט פון אזא קלייניגקייט מאכען אויש א גאנצען „סקאנדאל" האבען זיך דערמיט אליין שוין נענוג לעכערליך געמאכט, איבריגענס האט ד״ר שאך זעלבסט זיך געקאנט איבערצייגען זייער צביעות׳דיגער „פריינדשאפט" צו איהם.

א וואר פון „געזעלשאפטליכע" פעטש.

קעלץ האט היינטיגע וואך געשלאגען א רעקארד פון „געזעלשאפטליכע" פעטש. ווי אויף א ספעציעלען סיגנאל האבען בע׳עוולה טע געדעקט היינטיגע וואך די „אברעכנונגען" מיט זייערע געגנער מיט... פעטש.

דער פראלאג איז פארגעקומען ביי די יודישע דאקטוירים. צוליב א געלד-סכסוך האבען זיך 2 דאקטוירים אזוי שטארק צווערטעלט, אז דער סוף דערפון זענען געווען פעטש.

דאן זענען געקומען פאליטישע פעטש. דער לעגיאניסט ה׳ ר—ן איז דורכגעגאנגען דורך די שענקיטוויטשא און געהעדט, ווי א געוויסער שטארקמאן זאל האבען געזונגען די „ערשטע בריגאדע" אין א חוזק-טאן. נו, איז געקומען דער פסק אויפ׳ן ארט—פעטש.

האט איהר שוין אלזא „מאטעריעלע" און „פאליטישע" פעטש. איצט קומט די רייה אויף „פראפעסיאנעלע". אין א געוויסער מעדיצינישער פראפעסיע אין קעלץ געהט שוין אן א מחלוקה זייט יאהרען. פון צייט צו צייט ענטשטעהען צוליב דעם נישט איבעריג נוצבארע סקאנדאלען. עס דערגעהט אזוי ווייט, אז היינטיגע וואך האט איינער פון די דאזיגע העררן זיך דורכגעשמועסט מיט זיין „קאלעגע" אויף דער גאס אויפ׳ן לשון פון... פעטש.

דערפאר אבער זענען געבליבען געהיימניספול די פעטש, וואס עס האט בעקומען איינער פון די היגע אריסטאקראטען. ה׳ ז. רופט מען טאקי אן די דאזיגע פעטש מיט׳ן נאמען „די שווארצע האנד"...

הכלל: הימעל, ערד און פעטש...

— די — שענסטע
טאפעטען
צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען נור בעקומען
אין דער לאנג-יעהריגער פירמע
ש. שטיינמאן
ראדאם, לובלינער 21.

ענגליש
איבערזעצונגען פון ענגליש
ענגלישע און פוילישע האנדעלס-קארעספאנדענץ
ערשטקלאסיג — מייסטערהאפט
ראדאם, זשעראמסקי (לובלינער) 14, וו. 2
אין די שעהן 9—7 פריה און אוונד.

נאָך עטליכע טעג איז געבליבען איינצושרייבען זיך אין „עזרה“ צו פאָהרען קיין בוסק.

די מעדיצינישע קאָמיסיע ביי דער געזעלשאַפט „עזרה“ האָט שוין קוואַליפיצירט א גרעסערע צאָהל קראַנקע צופאָהרען אויף קוראַציע קיין בוסק.

צוליב דעם וואָס האָבען זיך געמאָלדען א גרויסע צאָהל קראנקע וועלען ביטעס ווערען אָנגענומען שפעטסטענס ביז׳ן 1-טען שערפּיען ד. ה. ביז ענדע היינטיגען מאָנאָט.

ר׳ אלי׳ גאָטליעב ז״ל

היינטיגע וואָך איז אין ראדאָם געשטאָרבען דער אָנגעזעהענער בירגער ר׳ אלי׳ גאָטליעב.

דער פערשטאָרבענער האָט זיך גערעכענט צווישען די חשובי העיר. אַלס חסידישער יוד מיט גוטע מדות האָט ער זיך קונה געווען א שם טוב און די אַלע, וואָס האָבען איהם נעהנטער געקענט אין געזעהן זיינע מעשים טובים, האָבען זיך צו איהם בעצויגען מיט דרך ארץ און פ־ל פּיעטיזם.

דעם היינטיגען זומער איז ר׳ אלי׳ גאָטליעב געווען אויף דאַטשע אין גאַרבאָטקע צו ערהאָלען זיין געזונד, אָבער ער האָט נישט פערגעסען אין פיעל אָרימע קראַנקע און ער האָט זיי געהאָלפען מיט וואָס ער האָט געקענט

ער האָט פיעל פערלייכטערט די אָרימע שוואכע און קראנקע ביים איינאָרדנען זיך אויפ׳ן זעלבען דאַטשע-אָרט און געגעבען זיי די מעגליכקייט אָבצופרישען זייער געזונד.

אין אַלע וויכטיגע ענינים לטובת דער שטאָדט האָט ער גענומען אַ׳אַקטיווען אנטייל. אויסער מיט אייגענער ברייטער האנד, האָט ער אויך בעוואויגען אנדערע צו שטיצען פערשידענע וואהלטהעטיגע אַקציעס. אויך אין די חינוך-ענינים פון יונגען יודישען דור, וואָס לערענט אין ת״ת אין בית-יעקב האָט ער אַלס שעהנער בן-תורה ארויסגעוויזען פיעל פערשטענדניש.

ת נ צ ב ״ ה.

בעריהמטער ארטיסט פעלד קומט קיין ראַדאָם.

אין די נאָהנטסטע וואָכען וועט ראַדאָם האָבען איהר ליבלינג צו-גאַסט.

דער בעריהמטער ארטיסט יצחק פעלד, אָדער ווי מען רופט איהם דער יודישער טשארלי-טשאַפלין וועט דאָ אויפטרעטען אויף אייניגע גאַסטראָלען צוזאמען מיט זיין אויסגעצייכענטע טרופע.

פעלד קומט יעצט פון אַמעריקא, וואו ער האָט געשפּיעלט א לענגערע צייט מיט א רוישיגען ערפאָלג. היינט שפּיעלט ער אין סקאַלאַ-טעאַטער אין ווארשא און דער טעאַטער עולם איז פון איהם ממש ענטציקט.

גאסט-שפּיעל

פון די בעוויסטע ארטיסטען יאַראַטש, פוקס, קרוקאָווסקי.

די טעג וועלען די פּאָפּולערע און טאַלאַנטפולע ארטיסטען יאַראַטש, פוקס, קרוקאָווסקי אויפטרעטען אין טעאַטער ראַזמאיטאָשטשי“. שוין די נעמען אַליין פון אַלע די דערמאָנטע ארטיסטען זענען די בעסטע רעקלאַמע פאר זייער קינסטלערישער קוואַליטעט. זיי זענען א שם-דבר אין דער פּוילישער ווי אויך אין דער יודישער טעאַטער-וועלט.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אונזער לאַנגיעהריגען מיטגליעד ר׳ משה יצחק האָראָוויטש נ״י

צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין וו. פרוי

בריינדיל נ״ע

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

פערוו. „לינת-הצדק“ ראדאם.

Biuro próśb, windykacji i buchalterji

„EXPRESS”

RADOM, ul. ŻEROMSKIEGO 9 (Jacka Malczewskiego 6)

za dostępną opłatę

Redaguje prośby, podania, odwołania, umowy it.p.
przepisuje na maszynach i tłumaczy wszystkie języki.
załatwia korespondencję handlową i prywatną.
windykuje należności miejscowe i zamiejscowe
informuje o zdolności kredytowej.

i załatwia wogóle wszystkie czynności w zakres biurowości wchodzące

Tanio! Szybko! Solidnie!

GAZOWNIA

MIEJSKA

פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזען

קעכלער גאזאָווע איינס און צוויי פלאמיגע

קעכלעך פאַמילינע און האָטעלאָווע

אייוועלעך צום באָדען

אייוועלעך צום בראָטען

אייזענס צום פרעסען פאר פריוואַט און פאר שניידער

הייצערס צו פריזירער רעדלעך

„טערמאַ“ אטאָמאטישע אויף צו דערוואַרמען וואסער פאר דאָקטוירים, דענטיסטען, פריזירערס און ענליכע פראָפעסיעס.

אַלערליי גאַז-אַפּאַראַטען ווערען פערקויפט

——— אויף צוגענגליכע בעדינגונגען. ———

די גאזאָווניע פיהרט אויס שטוב - אינסטאַלאציעס

אויף אויסצוצאָהלען אין 12 ראַטעס.

די גאַז-אַפּאַראטען קען מען בעקוקען אין די סקלאַדעס פון די גאזאָווניע אויף טלאָדזשאַנאָוו פון 10 ביז 2 נ. מ.

אַלע אינפאָרמאציעס ערטיילט די ביוראָ פון די גאזאָווניע טעל. 134.

Został otwarty w Radomiu

wolny skład Soli

Sprzedaż: ŻEROMSKIEGO 51

Składy: ŻEROMSKIEGO 120.

Felczer H. GRINSZTEJN Żeromskiego 30 Szczepienie ospy

Redaktor Ch. M Herc

Drukarnia Wyd. Radomer-Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20